

УПРАВЉАЊЕ ПОЈАЧАЊЕМ ИНСТРУМЕНТАЛНОГ ПОЈАЧАВАЧА ПОМОЋУ МИКРОКОНТРОЛЕРА

Љ.Р.Голубовић - Технички факултет Чачак
М.К.Стојчев - Електронски факултет Ниш

У раду је дат кратак приказ конструкције инструменталног појачавача, код кога се бројном вредношћу појачања управља програмски из одговарајућег микроконтролера. Урађен је алгоритам управљања појачањем инструменталног појачавача на нивоу дијаграма тока и указано на могућности његове примене при повећању тачности мерења излазног напона мерног претварача методом поређења, уз помоћ инструменталног појачавача са прецизном регулацијом бројне вредности појачања и аналогно-дигиталног конвертора одговарајуће прецизности.

1. Увод

Инструментални појачавач са програмским управљањем бројном вредношћу појачања на интервалу $G \in (1,00;16,99)$ са децималном $3\frac{1}{2}$ разредном прецизношћу приказан је шемом са Сл.1. Интегрисано коло INA333 фирме Texas Instruments представља комплетну шему појачавача са уграђеним одговарајућим операционим појачавачима, отпорницима и филтерским радиофреквентним елементима високе стабилности и мале и мале температурне зависности, при чему се спољном уградњом отпорника R_G бројна вредност појачања добијеног појачавача може представити изразом

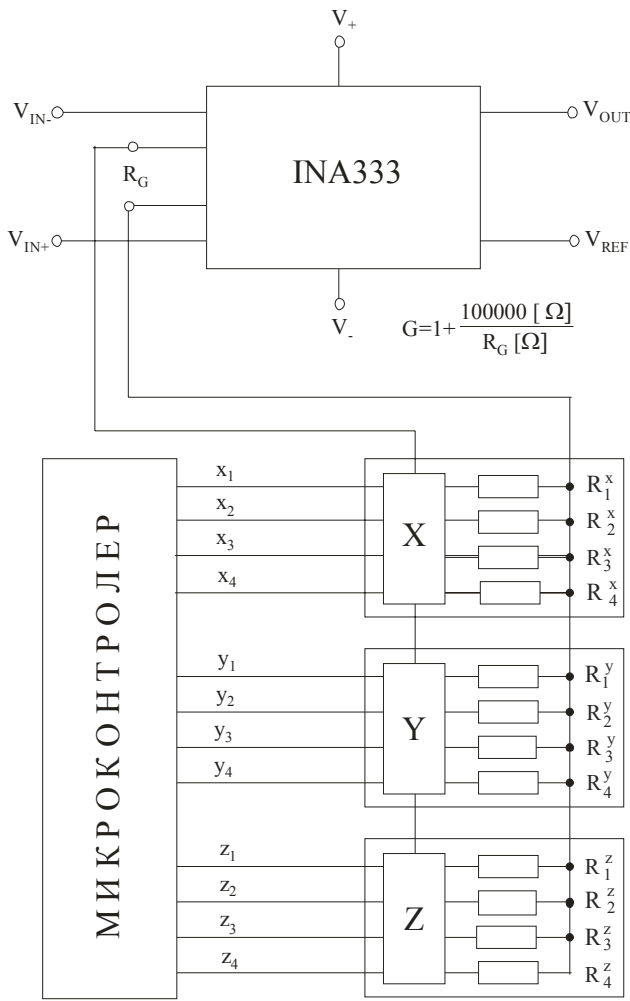
$$G = 1 + \frac{100000[\Omega]}{R_G[\Omega]}, \quad (1)$$

при томе, имајући у виду да је релативна нестабилност коефицијента $k=100000 [\Omega]$ у изразу (1) реда величине $\Delta k/k \sim 10^{-4}$ за бројне вредности појачања $G \approx 1$, $\Delta k/k \sim 510^{-4}$ при $G \approx 10$ и $\Delta k/k \sim 710^{-4}$ за $G \approx 100$, може се одредити вредност релативне средњеквадратне нестабилности $(\Delta G/G)_{sk}$ добијене бројне вредности појачања G , ако је позната релативна нестабилност уграђеног отпорника R_G . Максимална стабилност бројне вредности појачања G при томе захтева релативну нестабилност отпорности R_G не већу од 10^{-4} и минималну температурну зависност, на пример реда $10^{-6} [K^{-1}]$. Ако се зависност $\Delta k/k$ релативне нестабилности

коефицијента k на интервалу бројне вредности појачања G апроксимира правом линијом, онда се унутар бројног интервала $G \in (1,00;16,99)$ бројне вредности појачања регулационог инструменталног појачавача добија вредност релативне нестабилности $\Delta k/k \sim 5,210^{-4}$. Интегрисано коло INA333 такође карактерише ниски напонски офсет од $25 [\mu V]$, дрифт $0,1 [\mu V / ^\circ C]$ и мала вредност мирне струје $200 pA(max)$, што указује на врло велику улазну отпорност, већу од $1V/210^{-10} A = 510^9 [\Omega] \gg 10^7 [\Omega]$, колико износи највећа вредност отпора R_G , која се користи у случају анализираниог инструменталног појачавача; каталошка вредност ове улазне отпорности износи $100 [G\Omega]$.

2. Принцип рада

Управљање појачањем G инструменталног појачавача са Сл.1 врши се на основу израза (1) управљањем вредношћу отпора R_G . Променљива отпорност R_G је реализована, сагласно Сл.1, у облику паралелне везе 12 стандардних отпорника, мале релативне нестабилности, реда 10^{-4} , чије се укључивање врши уз помоћ прекидачке мреже, састављене од 12 електронских прекидача $XYZ = x_1, x_2, x_3, x_4, y_1, y_2, y_3, y_4, z_1, z_2, z_3, z_4$, којом се управља програмски из микроконтролера, тако што управљачки сигнали долазе на 12-битну магистралу, са којом су управљачки пинови поменуте електронске прекидачке мреже повезани.

Сл.1.

Отпорности примењених 12 стандардних отпорника су следеће,

$$\begin{aligned}
 R_1^x &= 100\,000[\Omega], & R_1^y &= 1\,000\,000[\Omega], \\
 R_2^x &= 50\,000[\Omega], & R_2^y &= 5\,000\,000[\Omega], \\
 R_3^x &= 25\,000[\Omega], & R_3^y &= 250\,000[\Omega], \\
 R_4^x &= 12\,500[\Omega], & R_4^y &= 125\,000[\Omega], \\
 R_1^z &= 10\,000\,000[\Omega], \\
 R_2^z &= 5\,000\,000[\Omega], \\
 R_3^z &= 2\,500\,000[\Omega], \\
 R_4^z &= 1\,250\,000[\Omega],
 \end{aligned} \quad (2)$$

које се у сажетом облику могу представити следећим векторима,

$$\begin{aligned}
 R_{n,n=0,4}^x &= \{\infty, 10^5; 0,5 \cdot 10^5; 0,25 \cdot 10^5; 0,125 \cdot 10^5\}, \\
 R_{n,n=0,4}^y &= \{\infty, 10^6; 0,5 \cdot 10^6; 0,25 \cdot 10^6; 0,125 \cdot 10^6\}, \\
 R_{n,n=0,4}^z &= \{\infty, 10^7; 0,5 \cdot 10^7; 0,25 \cdot 10^7; 0,125 \cdot 10^7\},
 \end{aligned} \quad (3)$$

где стање $n=0$ прекидачких блокова X, Y и Z указују да је свих 12 електронских прекидача

прекидачке мреже XYZ отворено, а отпорност $R_G = \infty$.

Генерисање целобројних вредности појачања G_i на интервалу $G_i \in (1;16)$ врши се задавањем помоћу специјалног програма из микроконтролера одговарајућих стања прекидачког блока X, тако да се добијају следеће радне отпорности,

$$\begin{aligned}
 R_{i,i=0,15} &= R_{i=0}^x \vee \frac{R_1^x}{i} \quad i=1,15 \\
 &= \{\infty, 10^5; 0,5 \cdot 10^5; 0,33333 \cdot 10^5; 0,25 \cdot 10^5; \\
 &0,2 \cdot 10^5; 0,16667 \cdot 10^5; 0,14286 \cdot 10^5; 0,125 \cdot 10^5; \\
 &0,11111 \cdot 10^5; 0,1 \cdot 10^5; 0,90909 \cdot 10^4; \\
 &0,83333 \cdot 10^4; 0,76923 \cdot 10^4; 0,66667 \cdot 10^4\}[\Omega].
 \end{aligned} \quad (4)$$

На сличан начин се генерисање прве цифре бројне вредности појачања после децималне запете на интервалу $G_j \in (0,0;0,9)$ и друге цифре после децималне запете на бројном интервалу $G_k \in (0,00;0,09)$ врши се задавањем одговарајућих команди из микроконтролера за генерисање одговарајућих вектора отпорности отпорне мреже $R_{j,j=0,9}$ и $R_{k,k=0,9}$, односно

$$\begin{aligned}
 R_{j,j=0,9} &= R_{j=0}^y \vee \frac{R_1^y}{j} \quad j=1,9 \\
 &= \{\infty, 10^6; 0,5 \cdot 10^6; 0,33333 \cdot 10^6; 0,25 \cdot 10^6; \\
 &0,2 \cdot 10^6; 0,16667 \cdot 10^6; 0,14286 \cdot 10^6; 0,125 \cdot 10^6; \\
 &0,11111 \cdot 10^6\}[\Omega],
 \end{aligned} \quad (5)$$

$$\begin{aligned}
 R_{k,k=0,9} &= R_{k=0}^z \vee \frac{R_1^z}{k} \quad k=1,9 \\
 &= \{\infty, 10^7; 0,5 \cdot 10^7; 0,333333 \cdot 10^7; 0,25 \cdot 10^7; \\
 &0,2 \cdot 10^7; 0,1666667 \cdot 10^7; 0,1428571 \cdot 10^7; \\
 &0,125 \cdot 10^7; 0,1111111 \cdot 10^7\}[\Omega].
 \end{aligned} \quad (6)$$

Како се види, да се дејством прекидачких блокова X, Y и Z понаособ добијају отпорности представљене изразима (4-6), укупно $16+10+p=36$. Заједничким дејством прекидачких блокова X, Y и Z на основу одговарајућих програмских команди из микроконтролера са Сл.1 добијају се преосталих $1699-36=1663$ различитих отпорности, колико има и преосталих могућих комбинација стања електронских прекидача $x_1, x_2, x_3, x_4, y_1, y_2, y_3, y_4, z_1, z_2, z_3, z_4$. Тиме се могуће комбинације отпорности пара-

лелно спрегнутих стандардних отпорника могу представити следећим вектором,

$$\begin{aligned}
 & R_{i,j,k,i=0,15,j=0,9,k=0,9} \\
 & = R_{i=0,15} \mid \mid R_{j=0,9} \mid \mid R_{k=0,9} \\
 & = \{R_{i-0} \mid \mid R_{j-0} \mid \mid R_{k-0}; R_{i-0} \mid \mid R_{j-0} \mid \mid R_{k-1}; \\
 & R_{i-0} \mid \mid R_{j-0} \mid \mid R_{k-2}; \dots; R_{i-0} \mid \mid R_{j-0} \mid \mid R_{k-9}; \\
 & R_{i-0} \mid \mid R_{j-1} \mid \mid R_{k-1}; R_{i-0} \mid \mid R_{j-1} \mid \mid R_{k-2}; \dots; \\
 & R_{i-0} \mid \mid R_{j-1} \mid \mid R_{k-9}; \dots; R_{i-0} \mid \mid R_{j-2} \mid \mid R_{k-0}; \\
 & R_{i-0} \mid \mid R_{j-2} \mid \mid R_{k-1}; R_{i-0} \mid \mid R_{j-2} \mid \mid R_{k-2}; \dots; \\
 & R_{i-0} \mid \mid R_{j-2} \mid \mid R_{k-9}; R_{i-1} \mid \mid R_{j-0} \mid \mid R_{k-0}; \\
 & R_{i-1} \mid \mid R_{j-0} \mid \mid R_{k-1}; R_{i-1} \mid \mid R_{j-0} \mid \mid R_{k-2}; \dots; \\
 & R_{i-1} \mid \mid R_{j-0} \mid \mid R_{k-2}; \dots; R_{i-1} \mid \mid R_{j-0} \mid \mid R_{k-9}; \\
 & \dots; R_{i-1} \mid \mid R_{j-1} \mid \mid R_{k-0}; R_{i-1} \mid \mid R_{j-1} \mid \mid R_{k-1}; \\
 & R_{i-1} \mid \mid R_{j-1} \mid \mid R_{k-2}; \dots; R_{i-1} \mid \mid R_{j-1} \mid \mid R_{k-9}; \\
 & R_{i-1} \mid \mid R_{j-2} \mid \mid R_{k-0}; R_{i-1} \mid \mid R_{j-2} \mid \mid R_{k-1}; \\
 & R_{i-1} \mid \mid R_{j-2} \mid \mid R_{k-2}; \dots; R_{i-1} \mid \mid R_{j-2} \mid \mid R_{k-9}; \dots; \\
 & R_{i-1} \mid \mid R_{j-9} \mid \mid R_{k-9}; \dots; R_{i-2} \mid \mid R_{j-0} \mid \mid R_{k-0}; \dots; \\
 & R_{i-2} \mid \mid R_{j-0} \mid \mid R_{k-1}; R_{i-2} \mid \mid R_{j-0} \mid \mid R_{k-2}; \dots; \\
 & R_{i-15} \mid \mid R_{j-9} \mid \mid R_{k-9}\}.
 \end{aligned} \quad (7)$$

На основу израза (7) и (1) појачање микроконтролерски управљаног инструменталног појачавача добија облик

$$G_{i,j,k,i=0,15,j=0,9,k=0,9} = 1 + \frac{100\,000[\Omega]}{R_{i,j,k,i=0,15,j=0,9,k=0,9}[\Omega]} \cdot (8)$$

Применом ове формуле и одговарајућег алгоритма управљања у микроконтролеру врши се његово израчунавање.

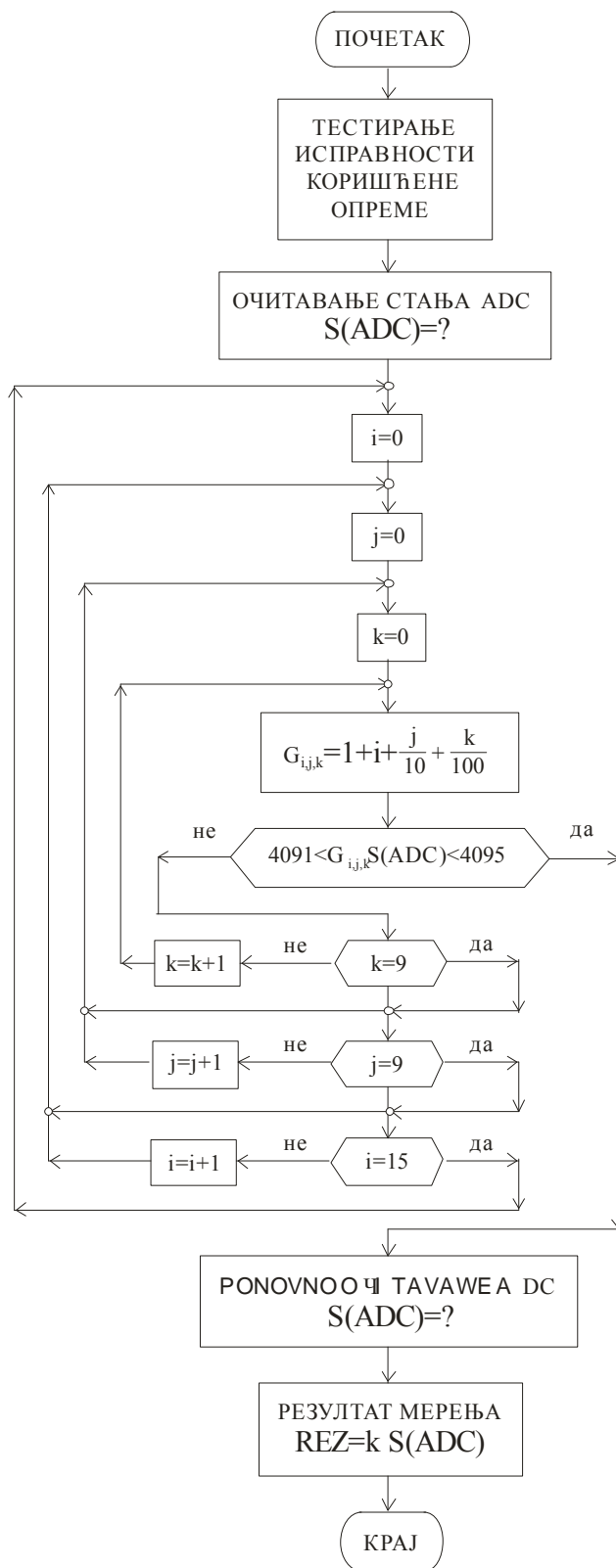
3. Алгоритам управљања појачањем

Дијаграм тока алгоритма за микропроцесорско управљање бројном вредношћу појачања разматране шеме инструменталног појачавача приказан је на Сл.2. Њега карактеришу следеће радне операције:

1) тестирање исправности коришћене мерне опреме, при чему овом приликом неће бити разматрани детаљи;

2) читавање стања $S(ADC)$ аналого-дигиталног конвертора ADC , прикљученог на излазни напон одговарајућег мерног претварача електричне или неелектричне величине;

3) постављање почетних вредности $i = 0$, $j = 0$, $k = 0$, бројача управљаних стања паралел-

Сл.2.

не отпорничке мреже од 12 стандардних отпорника, релативних грешака 10^{-4} , преко прекидачке мреже од 12 електронских прекидача $x_1, x_2, x_3, x_4, y_1, y_2, y_3, y_4, z_1, z_2, z_3, z_4$, при чему је сваки од ових прекидача везан на ред са одговарајућим стандардним отпорником;

4) генерисање бројне вредности појачања инструменталног појачавача

$$G_{i,j,k} = 1 + i + \frac{j}{10} + \frac{k}{100}; \quad (9)$$

5) испитивање критеријума

$$4091 < G_{i,j,k} S(\text{ADC}) < 4095, \quad (10)$$

чије задовољење омогућава конверзију појачањег напона са излаза мерног претварача до горње границе аналогно-дигиталне конверзије и поновну аналогно-дигиталну конверзију са релативном грешком $(4095 - 4091) / 4095 = 0,00098 \approx 0,001 = 10^{-3}$; напоменимо да је критеријум (10) дефинисан у границама довољно широког интервала (4091, 4095) како бисмо били сигурни да ће се на том интервалу наћи нека од генерисаних вредности појачања; анализом грешака генерисања задатих вредности појачања, може се одредити најужа вредност овог интервала;

6) провера критеријума $k = 9$; ако није задовољен, број k се повећава на $k + 1$, у противном случају поставља се вредност $k = 0$ и једновремено активира испитивање следећег критеријума;

7) следећи критеријум је $j = 9$; у случају његовог незадовољења вредност j се увећава на вредност $j + 1$, а у противном се поставља вредност $j = 0$, после чега следи наредни критеријум;

8) наредни критеријум је $i = 15$; у случају да овај критеријум није задовољен, вредност i се повећава на $i + 1$, у противном се иде на следећу операцију;

9) следећа операција је поновно читавање стања аналогно-дигиталног конвертора ADC, када је овај везан на излазу инструменталног појачавача, а мерни сигнал појачан до вредности која одговара максималном стању 4095 аналогно-дигиталног конвертора ADC;

10) резултат мерења биће

$$\text{REZ} = k S(\text{ADC}), \quad (11)$$

где су $S(\text{ADC})$ -поновно стање аналогно-дигиталног конвертора ADC, унутар бројног интервала $4091 < S(\text{ADC}) < 4095$, а k -одговарајућа константа сразмерности, која уједно врши претварање напонске јединице у одговарајућу једи-

ницу мерене електричне или неелектричне величине.

4. Могућности повећања резолуције и прецизности инструменталног појачавача

Анализирани инструментални појачавач са отпорничко-прекидачком мрежом од 12 стандардних отпорника и 12 електронских прекидачких елемената у могућности је да у сагласности са шемом на Сл.1, генерише укупно 4096 различитих вредности отпора R_G , а тиме уједно, исто толико различитих бројних вредности појачања G . Тиме би се, заменом интервала промене целобројних вредности $j, j = \overline{0,9}$ и $k, k = \overline{0,9}$ у дијаграму тока са Сл.2 вредностима $j, j = \overline{0,15}$ и $k, k = \overline{0,15}$, уместо 1600 различитих децималних бројних вредности појачања добило 4096 хексадецималних, односно резолуција би се повећала $16 \times 16 / (10 \times 10) = 2,56$ пута. При томе, имајући у виду да располажемо микроконтролером, претварање хексадецималних у децималне бројеве не представља озбиљан проблем.

Повећање прецизности представљеног инструменталног појачавача са децималне $3\frac{1}{2}$ разредне на $4\frac{1}{2}$ разредну, постиже се на следећи начин: 1) заменом свих уграђених елемената релативне грешке 10^{-4} , елементима релативне грешке 10^{-5} , који се нуде преко одговарајућих каталога на интернету и 2) применом отпорничко-прекидачке мреже од 16 стандардних отпорника и 16 електронских прекидачких елемената. Овим би се уједно и резолуција повећала са 1600 различитих децималних бројних вредности појачања или 4096 хексадецималних, у случају 12 стандардних отпорника и 12 електронских прекидачких елемената, на 16000 различитих децималних или 65536 хексадецималних бројних вредности појачања.

5. Закључак

Инструментални појачавач напонских сигнала високе тачности регулације бројне вредности појачања представља један од најважнијих мерних средстава, реконфигурабилног карактера, неопходних при реализацији савремених аналогно-дигиталних напонских компензационих метода. Применом одговарајућег софтвера он се може на једноставан на-

чин преобратити у дигитални потенциометар и применити код програмски управљаних мерних мостова. Интересантних и програмски релативно једноставних примена мерног појачавача са прецизним задавањем бројне вредности појачања сигурно је много и свака од њих се може поставити као посебан проблем. Поменимо само неке.

У теорији осцилатора речи учестаност осциловања и услов осциловања имају тачно одређена значења, која су између осталог и математички прецизно дефинисана, у функцији бројне вредности појачања. Програмским задавањем бројне вредности појачања и одговарајуће конфигурације додатних пасивних елемената шеме (отпорности, индуктивности, капацитивности, плочице кварцног кристала и слично) могу се бирати одговарајуће могуће комбинације задовољених услова осциловања и фреквенције осциловања, чиме је реализован синтезатор фреквенције. У вези с овим може се још напоменути да се одговарајућим програмским управљањем амплитудном и фазном карактеристиком могу добити филтри одређених карактеристика.

Овај рад је подржала Влада Републике Србије, у оквиру пројекта *Реконфигурациони мерни системи*, под редним бројем Т.Р.11020.

Литература

[1] Texas Instruments, INA 333, Micro-Power (50 μ A), Zero-Drift, Rail-to-Rail Out Instrumentation Amplifier, www.ti.com, SBOS4458 - JULY 2008 - REVISED OCTOBER 2008

[2] Texas Instruments, TC5A23159 1- Ω DUAL SPDT ANALOG SWITCH 5V/3.3V 2 CHANNEL 2:1 MULTIPLEXER / DEMULTIPLEXER, www.ti.com, CSDS 201D-AUGUST 2005-REVISED SEPTEMBER 2007

[3] Analog Devices, High Precision Voltage Reference Microcomputer AD588, AD588.pdf (application /pdf Object), www.analog.com

[4] ee PRODUCT CENTER, MOUSER ELECTRONICS, Ultra-high-precision resistor targets high-reliability apps, Gina Roos, ee Product Center (06/27 / 2008;2:25 PMET)

[5] VISHAY, New VPR220Z Ultra-high-precision Z-Foil Resistor Features a Low Absolute TCR of $\pm 0,05$ ppm/ $^{\circ}$ C, Tolerance to $\pm 0,01\%$ and power rating to 8 W, <http://www.gogle.co>

[6] PRC-Precision Resistor Co., Inc., Manufacturer of Resistors, Sensors and Shunts, 2008 Product Catalog, <http://www.precisionresistor.com>

[7] CADDOCK Electronics, High Performance Film Resistors, Low TC and Ultra-Precision Resistors, TC of 2, 5 or 10 ppm/ $^{\circ}$ C, Tolerance to $\pm 0,01\%$, Resistance Range 50 Ω to 125 M Ω , Short Form Catalog 2008